

„...că nici eu nu-s deodată cu poveștile, minca-mi-ar pita fălcile, că-s mai mic c-o zi, cu două, minca-mi-le-ar pe amindouă. Mi-aduc însă aminte cind poveștile pe la poarta noastră trecea, maica atunci mă făcea, și eu luai o poveste de coadă și-o țipai la noi în ogradă, ș-o bătui bine, bine, să mă-nvețe și pe mine”¹.

Povestitorul moldovean Gh. Zoltar, care e în același timp și un creator de basme, este un bun păstrător al formulelor tradiționale, după modelul cărora încearcă uneori să realizeze unele inovații. Exemplul de mai sus constituie una din formulele inițiale rezultată, după părerea noastră, în urma „intervențiilor” povestitorului respectiv.

Elementul S ocupă în basmele contemporane același loc neînsemnat. Din variantele aflate în colecțiile vechi („spre soare-apune”, „într-o țară dinspre răsărit”, „într-o pustie mare” etc.), nu am mai identificat nici una. Am întâlnit în schimb „localizări” noi:

„A fost odată pă timpurile dă dămunt, din vechime *poate hiar în țara noastră* (II, 492); „Acum trei sute, patru, dă ani, ar hi fost fečiori dă-mpărați, trebuia să dea o luptă, și-apăi să să-nsoare. Acum, nu știu care fečior dă-impărat, *ori dîn România, ori din Rusia, ori din America*, a fost viteazu ăsta!” (II, 186).

Aceste două formule introduc două basme fantastice, elementul S din prima formulă însă este folosit de același povestitor și într-o snoavă:

„A fost odată într-un sat, *puate hiar în țara noastră*, unde locuiește și uoameni, și mai multe feluri de uoameni” (III, 90).

Formula inițială în basmul fantastic contemporan nu cunoaște, de regulă, elementul S; ca și variantele din colecțiile vechi, aceste două elemente constituie o excepție. Plasarea în spațiu a acțiunii apare mai frecvent în basmele nuvelistice și în snoave, unde elementul S capătă coordonate mai precise: „pi la noi pin comună” (III, 10) „într-un sat” (II, 68, III, 96, 1 2) etc.

Formule finale

În general, formulele finale tradiționale își continuă viața în repertoriul povestitorilor contemporani, dînd dovadă de o mare viabilitate. Formula care se referă la prezența povestitorului la nunta împărătească (P) se menține cu aceeași frecvență;

„Ș-așa o făcut o nuntă mare. Ș-am fos și noi la nuntă. Ș-o rămas bin și micin și kef domnului făcin” (I, 339); „Și s-a pus pă petrečere toată nunta, toz nuntașii, cu cordionistu iei, care-l avea, și-a bău, și-a minca, și-a k'uit, încit m-am îmbăta și m-am făcut praf!” (I, 562); „Și-acuma a făcut o nuntă cu fata asta frumoasă, o nuntă ca-n povești, o nuntă minunată. Și-am fos și io p-acolo... Asta ie!” (II, 12—13).

Din punct de vedere al frecvenței urmează formula în care povestitorul remarcă sofistic că eroii mai trăiesc și astăzi, dacă, bineînțeles, n-au murit:

„Și o rămas primar acolo; și az să află, dacă n-or fi murit. Da tăt mai sint copii di-a lor” (I, 365); „Și iei o rămas și găzduiesc și astăz, de trăiesc” (II, 184); „D'e n-o fi murit, ș-astăz trăiesc” (II, 259; cf. 230, 260, 379).

¹ V. Bologa, „Convorbiri literare”, XXVI, 1892, p. 487; cf. I. Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti*, II, Brașov, 1885, p. 10; Al. Vasiliu, *Povești și legende*, București, 1927, p. 32; T. Frîncu și G. Candra, *Românii din Munții Apuseni (Mofii)*, București, 1888, p. 237—238.